

УДК 338.2

Ю.В. Вашай, асп.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Інструментарій дослідження економічної безпеки: макроекономічний аспект

У статті розглянуто макроекономічний інструментарій дослідження економічної безпеки. Досліджено особливості застосування окремих інструментів у розрізі структурних елементів економічної безпеки держави

економічна безпека, обсяг національного виробництва, рівень зайнятості, економічна рівновага

Постановка проблеми. Економічна безпека держави як одна з найважливіших якісних характеристик стану економіки потребує окремого арсеналу засобів для дослідження. Сучасна економічна теорія оперує значною кількістю інструментів аналізу стану і розвитку національної економіки. Окремі із таких інструментів можуть бути застосовані і для ґрунтового аналізу рівня забезпечення економічної безпеки держави та можливостей його підвищення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам забезпечення економічної безпеки держави присвячені численні праці провідних українських вчених, зокрема Мунтіяна В.І., Гесця В.М., Пастернак-Таранушенка Г., Жаліла Я.А., Шлемка В.І., Бінька І.Ф., Кузьменко В. В., Дарнопиха Г.Ю., Гринів Л.С., Сухорукова А.І. та ін. Вчені в контексті своїх наукових розробок в тих чи інших аспектах звертаються до інструментарію дослідження економічної безпеки. Однак, на наш погляд, економічна безпека держави має досить багато точок дотику із проблемами макроекономічного регулювання. Саме тому макроекономічний інструментарій доцільно більш широко застосовувати при аналізі та вирішенні проблем, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки держави.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування можливостей застосування макроекономічних інструментів для дослідження економічної безпеки держави.

Наукові дослідження економічної безпеки ґрунтуються на використанні макроекономічного інструментарію, який являє собою систему показників, економічних моделей, що використовуються в макроекономічному аналізі. Численні засоби економічної науки можуть бути використані при аналізі економічної безпеки в різноманітних її аспектах.

Макроекономічна модель – це спрощене відображення економічної дійсності, абстрактне узагальнення відповідних фактичних даних [1, с.30].

У розрізі структурних елементів економічної безпеки можуть бути застосовані такі макроекономічні інструменти (таблиця)

Оскільки економічна безпека як багатогранне поняття охоплює весь спектр економічних відносин, практично всі макроекономічні показники та моделі можуть бути застосовані в аналізі тих чи інших її складових.

Так, дослідження макроекономічної безпеки передбачає аналіз показників обсягу національного виробництва (валового внутрішнього продукту, валового національного продукту, національного доходу тощо); рівня зайнятості (рівень безробіття, рівень зайнятості), рівня цін (індекса споживчих цін, дефлятора).

Таблиця - Застосування макроекономічного інструментарію при дослідженні структури економічної безпеки

Складові економічної безпеки	Макроекономічні інструменти	
	Показники	Моделі
Макроекономічна	Показники обсягу національного виробництва, рівня зайнятості, рівня цін, сукупні видатки, сукупний попит, сукупна пропозиція, платіжний баланс, інфляція	Модель мультиплікатора, модель акселератора, підхід «видатки-обсяг виробництва», модель «кейнсіанський хрест», підхід «витікання – ін'єкції», модель AD-AS, модель IS-LM, крива Філіпса
Фінансова	Процентна ставка, операційний попит на гроші, попит на гроші як активи, швидкість обігу грошей, сукупний попит на гроші, пропозиція грошей, норма резервування, облікова ставка, валютний курс, дефіцит, профіцит державного бюджету	Рівняння Фішера, кількісне рівняння обігу, модель рівноваги на грошовому ринку, модель попиту і пропозиції валюти, грошовий мультиплікатор, модель пропозиції грошей, крива Лаффера
Зовнішньо-економічна	Обсяг експорту, обсяг імпорту, чистий експорт, митні бар'єри, немитні бар'єри, квота, світова ціна, внутрішня ціна, платіжний баланс	Теорія Гекшера-Оліна, Теорема Столпера-Семюелсона, теорема Рибчинського, теорія конкурентних переваг Портера, модель Мандела-Флемінга
Інвестиційна	Валові інвестиції, чисті інвестиції, інвестиції в основний капітал, інвестиції в запаси,	Неокласична модель інвестицій, q Тобіна
Науково-технологічна	Видатки з державного бюджету на науку	
Енергетична	Енергоємність	
Виробнича	Продуктивність праці, фондівдача, фондомісткість, матеріаломісткість	Виробнича функція Коба-Дугласа
Демографічна	Рівень народжуваності, рівень смертності, рівень безробіття, рівень зайнятості, тривалість життя	
Соціальна	Робоча сила, зайняті, безробітні, рівень бідності, використовуваний дохід, диференціація доходів, людський капітал, поріг бідності	Закон Оукена, крива Лоренца
Продовольча	Рівень споживання продуктів харчування, рівень забезпеченості продуктами харчування	
Ресурсна	Праця, земля, капітал, обсяг ресурсного потенціалу, рівень використання ресурсного потенціалу	Виробнича функція Коба-Дугласа

Одним із найважливіших знарядь аналізу є сукупні видатки. Вони дають змогу аналізувати співвідношення різних фаз національної економіки, яка ґрунтується на товарній формі виробництва, передовсім у сфері виробництва й обігу [2]. Здійснення

повноцінного аналізу показників макроекономічної безпеки із виявленням причинно-наслідкових зв'язків є неможливим без дослідження сукупного попиту та сукупної пропозиції. Для такого аналізу в макроекономіці використовується модель AD-AS. Дана модель дозволяє виявити причини зміни обсягу виробництва, рівня цін в країні, інфляції.

Аналіз економічної рівноваги здійснюється із використанням підходу «видатки-обсяг виробництва», моделі «кейнсіанський хрест», підходу «витікання – ін'єкції», моделі IS-LM. Взаємозв'язок інфляції і безробіття ілюструє крива Філіпса.

Макроекономіка оперує досить різноманітним інструментарієм аналізу фінансової безпеки. Оскільки спроможність держави забезпечити прийнятний на цей час рівень забезпечення фінансової безпеки пов'язується з ефективністю дії бюджетно-податкових і грошово-кредитних важелів [3, с.124], серед показників для аналізу можна виділити процентну ставку, облікову ставку, валютний курс. Рівновага фінансового ринку здійснюється із використанням понять «попит на гроші», «пропозиція грошей». Важливими показниками, що характеризують фінансову безпеку держави, є дефіцит та профіцит державного бюджету. Основні макроекономічні моделі, що використовуються у цьому напрямку, - це рівняння Фішера, модель рівноваги на грошовому ринку, модель попиту і пропозиції валюти, модель пропозиції грошей. Визначення та оцінка ефективності ставок податків здійснюється за допомогою кривої Лаффера.

Характеристика зовнішньоекономічної безпеки здійснюється за допомогою понять «експорт», «імпорт», «чистий експорт». В економічній теорії своє застосування знайшли теорія Гекшера-Оліна, теорема Столпера-Семюелсона, теорема Рибчинського, теорія конкурентних переваг Портера, модель Мандела-Флемінга. Дані теорії використовуються в економічних дослідженнях теорії зовнішньої торгівлі та зовнішньоторговельної політики, від стану яких досить сильно залежить рівень економічної безпеки країни.

Інвестиційна безпека може досліджуватись на макроекономічному рівні із використанням показників валових інвестицій, чистих інвестицій, інвестицій в основний капітал, інвестицій в запаси. Дослідження теоретичних аспектів залежності обсягу інвестицій від реальної процентної ставки можна здійснюється за допомогою неокласичної моделі інвестицій.

Виробничу безпеку на державному рівні можуть характеризувати такі економічні показники, як продуктивність праці, фондівіддача, матеріалівіддача, матеріаломісткість. Взаємозв'язок факторів виробництва та обсягу національного доходу досить вдало ілюструє функція Кобба-Дугласа, яка також застосовується для аналізу ресурсної безпеки.

При макроекономічному аналізі демографічної безпеки оперують поняттями «рівень народжуваності», «рівень смертності», «тривалість життя».

Соціальну безпеку характеризують показники робочої сили, зайнятих, безробітних, рівня бідності, використовуваного доходу, диференціації доходів, людського капіталу, порогу бідності. Причини соціально-економічних втрат від безробіття можна виявити за допомогою закону Оукена, а оцінку диференціації особистих доходів здійснити із використанням кривої Лоренца.

Аналіз продовольчої безпеки здійснюється за допомогою показників рівня споживання продуктів харчування та рівня забезпеченості продуктами харчування.

Поняття «праця», «земля», «капітал», «обсяг ресурсного потенціалу», «рівень використання ресурсного потенціалу» можуть бути застосовувані для аналізу ресурсної безпеки.

Слід відрізняти описані вище показники від індикаторів економічної безпеки. За допомогою індикаторів можна визначити числові значення та їх відповідність пороговим показникам безпеки. Показники та моделі використовується для більш глибокого аналізу структурних змін, причинно-наслідкових зв'язків та змісту економічних процесів і явищ, що суттєво впливають на рівень економічної безпеки.

Особливе значення для економічних досліджень проблем безпеки держави має вчення Дж. М.Кейнса та його послідовників. Це пов'язано передусім із обґрунтуванням

ролі держави в економічних процесах. Надзвичайно важливими є наступні положення даної теорії.

По-перше, обґрунтування концепції ефективного попиту, тобто потенційно можливого і регульованого державою попиту. Головна ідея даної теорії полягає в тому, щоб через активізацію і стимулювання сукупного попиту (загальної купівельної здатності) впливати на виробництво і пропозицію товарів і послуг, підвищити рівень зайнятості [4, с.218].

По-друге, багатоаспектне обґрунтування теорії економічної рівноваги дало змогу виявити фактори, взаємозалежності та сформулювати комплекс практичних заходів задля досягнення макроекономічної рівноваги. Заходи, запропоновані Кейнсом, стосуються грошової, бюджетної політики, перерозподілу доходів, політики повної зайнятості.

З погляду макроекономічного аналізу вагомим внеском Дж.М.Кейнса в науку було те, що, аналізуючи сукупні народногосподарські величини, він прагнув встановити причинно-наслідкові зв'язки, залежності та пропорції між ними [5, с.341].

Висновки. Обґрунтування макроекономічного інструментарію державного регулювання економіки дозволяє визначити можливі внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці, а також шляхи їх уникнення, зменшення або ліквідації.

Список літератури

1. Панчишин С. Макроекономіка / С.Панчишин. - К.: Либідь, 2005. - 616с.
2. Панчишин С.М. Про макроекономічний інструментарій дослідження товарної форми виробництва // Вісник Львів. університету. Сер. економічна. – 2001. – Вип. 30. – С.36-42
3. Економічна безпека [Навчальний посібник] / За ред. Варналія З.С. - К.: Знання, 2009. – 647 с.
4. *Історія економічних учень*. [Навчальний посібник] / Юхименко П. І., Леоненко П.М. - К.: Знання-Прес, 2005.- 583 с.
5. *Історія економічних учень: [Підручник]* / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін.; За ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. — К.: КНЕУ, 1999. — 564 с.

Ю.Ваши

Інструментарий исследования экономической безопасности: макроэкономический аспект

В статье рассмотрен макроэкономический инструментарий исследования экономической безопасности. Исследованы особенности применения отдельных инструментов в разрезе структурных элементов экономической безопасности государства.

Y.Vashay

The tools of economic security research: macroeconomic aspects

The article deals with macroeconomic research tools of economic security. The peculiarities of use of the certain instruments in the context of the structural elements of economic security are investigated.

Одержано 06.10.10